

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ובירורי יוחסין

סניפי בית הדין בבני ברק ובקרית ספר (מודיעין עילית) בשבתו כבוררות וכבית הוראה לממונות במעמד שני צדדים, ע"י דיין יחיד או מותב תלתא

(תיק זה פורסם כבר בחוברות המודפסות של בית הדין)

רכישה במחיר מבצע ונמצא מום והסת"ים המבצע האם מגיע מוצר חילופי במחיר מלא

תיק מס' 2300.

דן הגר"ו מאשה שקנתה בגד בחנות ובתוך 14 ימי עסקים (אשר לפי החוק יכולה להתחרט ולהחזיר ולקבל כספה בחזרה, ועל דעת החוק רכשה. את"ל שהחוק מחייב בסתמא את בעלי החנויות, ואת"ל שיש שלט בחנות מדיניות החזרת מוצרים כחוק וממילא כל העיסקאות כפופות לזה) החל מבצע סוף העונה והנחות עד 70%, וכעת רוצה להחזיר מחמת זה את הבגד כי מתחרטת בתוך 14 הימים, ולקנות שוב אותו הבגד במחיר הזול. אם מותר או אסור.

וסבר הגר"ו דאסור, וכן אם מישהו לקח בכוונה בימי היוקר על מנת לעכבו אצלו בשמירה עד ההוזלות והמבצעים ואז "להחליף" להחזיר ולקנות מחדש בזול, שזה גזל. ונבאר מעט מקורות ההלכה בזה.

הנה באונאה הדין הוא שיכול המתאנה לחזור בו בשיעור זמן כדי שיראה לתגר, ונחלקו הראשונים (הובאו דבריהם בב"י סימן רכז) אם גם המתאנה יכול לחזור בתוך שיעור זמן זה, ושורש הענין תלוי בסברא שכתב רבינו יונה שהובא ברא"ש ויותר באריכות בעליות, האם המקח שנגמר ומוחלט כשהמתאנה לא תבע אונאתו כשעבר שיעור זמן בכדי שיראה, הגדר הוא דחל למפרע מתחילת המקח וכל זכות החזרה היא להפר מה שחל בהתחלה. או שחל בסוף אחר שיעור זמן בכדי שיראה, וכל עוד לא עבר הזמן המקח לא נגמר. ומשלא נגמר המקח, גם המתאנה יכול לחזור בו.

(וכן מוכח מתוס' בב"מ דף נ ב בטעמא דנקטה הגמ' הוקר לח' בתוך שיעור כדי שיראה לומר דאז יכול הלוקח לחזור מכל המקח, אף כשהאונאה בתחילה היתה רק בשיעור שתות שיכול רק לתבוע חזרת אונאה, ואין הסבר לכך שיתהפך דין תביעת השתות לזכות ביטול מקח אחרי שהקנין היה באונאת שתות, אם התיקר בתוך שיעור כדי שיראה, אלא רק ע"פ ההגדרה הנ"ל שמדיני אונאה נאמר שכל קנין שהוא תלוי ועומד עד שיתברר

בכדי שיראה לתגר, ועד אז דינו כמו מעכשיו ולאחר ל' אם לא אחזור בי. (דו"ק).

ונראה שמקח הנקנה בחנות על דעת שיש 14 ימים להתחרט מותר לקונה להשתמש מיד וחל מיד אם לא חזר בו בתוך 14 יום. וה"ז דומה לחלות של מהיום אם לא אחזור בי. וכן החלות של המתאנה שיש לו זכות ביטול מקח בתוך שיעור בכדי שיראה.

דזה ברור שמתחילת המקח מותר לקונה להתחיל להשתמש בחפץ, וא"ז דין שחל רק אחר שיעור בכדי שיראה ועד אז זה של המוכר. כלומר שזה כמו תנאי ד' מהיום אם לא אחזור בי". שהרי נחלקו רב ושמואל בגיטין אם מעכשיו ולאחר ל' יום זה תנאה הוי או חזרה הוי. והלכתא כרב באיסורא וכשמואל בממונא. ונפסק בשו"ע חו"מ סימן רנז סעיף ו שהכותב מתנה מהיום ולאחר מיתה אינו יכול לחזור במתנתו לפני מיתה ויש לו רק פירות. אבל אם כותב מהיום אם לא אחזור בי נפסק בסעיף ז שם שיכול לחזור בו מהמתנה אע"פ שאמר מהיום.

והנה בכסה"ק שם בסימן רכז על סעיף ב' דן לגבי מקח שיגמר לאחר ל' יום והשתנה השער ביני וביני, מה משני המועדים הקובע, האם דנים שתות לגבי אונאה לפי שעת הקציצה או לפי שעת גמר המקח. ולכא' זה ממש נידון דידן שאם יש אפשרות לחזור ממקח עד זמן מסוים אפ"ל שהקובע את המחיר זה המועד האחרון, ואפשר שהמועד הראשון.

ומה הדין במקח שהשתנה השער אחרי שקנה, אילו לא היה חל מקח היה יכול לחזור בו אם זה בתוך שיעור הזמן (באונאה בתוך בכדי שיראה. ובנידו"ד בתוך 14 יום). אבל מאחר וחל המקח מיד באופן של "אם לא אחזור", אינו יכול לחזור כשמוכח שכל החזרה היא בגלל שהזול ולולא היה מוזל לא היה חוזר בו. וכנפסק בשו"ע בסימן רכז סעיף ט לכו"ע גם לשיטת רבינו יונה וכנ"ל.

ובשו"ע לא הובאה דעת רבינו יונה להלכה, אבל נפסק בסעיף ט שם דאם הוקר המקח אחרי שמכר ועי"ז מה שמכר מלכתחילה בזול יותר בשתות גדל ההפרש ונעשה יותר משתות, אין המתאנה דהיינו המוכר יכול לחזור בו אחרי שמכר כי מוכח שעל השתות כבכר מחל ולא היה תובע את ההפרש, וממילא מה שהוקר יותר ברשות ובעלות הקונה הוא דהוקר. ורק בגלל שהוקר נזכר כעת המוכר לתבוע אונאתו ואין לו זכות. וכתב הסמ"ע דכן הדין אפילו לרבינו יונה דס"ל בדרך כלל שהמקח חל אחר בכדי שיראה ובנתיים גם המאנה יכול לחזור, כאן אל תאמר שבתוך כדי שיראה יכול לחזור גם בהוקר כי עדיין לא נגמר המקח, דהכא אף הוא מודה דמוכח שידע מאונאתו ומחל כבר וכל החזרה היא מפני שינוי השער ואינו יכול.

וכתב המחנה אפרים בהלכות אונאה סימן יב שאם המתאנה מוותר על אונאתו ומוחל חל מקח מעיקרא (וכמ"ש הסמ"ע בסק"ח), ומשמע דאם לא מוותר הביטול הוא מעיקרא. אבל תולה דרך בהאי גוונא של חזרה אחרי שנתייקר המכר בזה הוא דאמרינן שלא חל למפרע, אבל במקח רגיל בלי שנתייקר אח"כ ויש זכות חזרה עד שיעור זמן כדי שיראה, זה מקח שחל מלכתחילה רק שיש למתאנה שיעור חזרה. אבל בנתי"מ שם סק"א מפורש דס"ל לא כהמחנ"א, שאם חזר בו המתאנה, גם בלא הוקר, למפרע אין המקח חל ולא רק ביטול להבא.

(ולסמ"ע ולנתי"מ שכל קנין בתוך כדי שיראה מתלי תלי בחזרה אם יהיה אונאה, ודאי דאפשר לומר שזכות חזרה של 14 ימי עסקים שהחנות מאפשרת ג"כ דומה לגדר זה. וכן"ל. ולהמחנ"א ולהפוסקים שיש זכות ביטול מכאן ולהבא באונאה והחלות היא מעיקרא, כ"ש שהקנין בנידו"ד חל מעיקרא ולא בסוף).

ואולי נידו"ד כלול בדברי הכסה"ק שם בסעיף ט' שכתב באם לא נתאנה הקונה אפילו בשתות אבל לפני שהגיע המקח לידו, אחרי מעשה הקנין וקציצה, הוזל המחיר כי הגיעה סחורה רבה לעיר שהיתה מעוכבת בעיקולי הנהר, האם יכול לחזור בו ולקנות בזול. וכתב שם אין לך אלא מקומו ושעתו. כלומר דרך בגוונא דלעיל שהיה זכות לאחד מהצדדים לחזור, אז יש את הנידון אם בשיעור כדי שיראה זה חלות שמתבררת בסוף או בהתחלה. אבל באופן שבהתחלה לא היה זכות לחזור, את"ל שלא היה שינוי מהשער וע"ז מדבר הכסה"ק, ואת"ל שברור שהיתה מחילה מיד וע"ז מדבר המחבר בשו"ע, היוקר דאח"כ כבר אינו נחשב כלל היות דברור שחל לגמרי מיד.

והרי בנידו"ד לא היה סיבה להחזיר המקח. וכל מה שרוצה להחזיר זה בגלל שיש כעת מבצע "בתוך זמן החזרה", לכאורה אחרי שביום הראשון התרצתה במקח, שוב אין לה זכות שתתעורר לבטל בעת המבצע. ועז"נ אין לך אלא מקומו ושעתו.

והחברותא הגרעל"ל שליט"א אמר דהפשט בנידון הכסה"ק בס"ט לא שייך כלל לנידון שבס"ב ולא מדובר שהשתנה השער או שישתנה אחרי שיגיע מעיקולי הנהר בתו"ז כדי שיראה, אלא דן רק באופן שידוע כבר כעת שעתיד להשתנות אחרי כדי שיראה, וע"ז כתב שאין לך אלא מקומו ושעתו. א"כ אינו שייך לנידו"ד כלל.

ולוא כל הא דאמרן, יש צד לומר שמבצע הנחה בסוף עונה אינו שינוי שער אלא השער נשאר בדיוק כשהיה והמוכר מעניק מתנה למי שקונה עכשיו וזה נקרא "מבצע" ולא שינוי מחירים. ואם קנה קודם "ומתחרט" כדי

לקבל מתנה. אליו לא נותן המוכר שום מתנה, ולאחד כזה המחיר הוא כפי שהיה. ודוק.